

Роман Соловій
(Львів)

ПОНЯТТЯ ГОСТИННОСТІ В СУЧАСНОМУ БОГОСЛОВ'І

У сучасному світі, що характеризується глобальною міграцією, політичною поляризацією та соціальною відчуженістю, поняття гостинності часто зводиться до сфери послуг, вибіркового привітного ставлення чи традиційних практик святкування. В умовах війни в Україні та загальносвітової кризи довіри виникає гостра потреба в реінтерпретації гостинності як фундаментальної богословської та етичної категорії, здатної трансформувати міжлюдські стосунки. Мета дослідження полягає у концептуальному аналізі поняття гостинності в сучасному богослов'ї, дослідженні його етимологічних коренів, біблійних засад та виявленні потенціалу цієї чесноти для формування нової моделі соціальної взаємодії. Виділити методи дослідження. У роботі застосовано етимологічний аналіз для з'ясування походження термінів *hostis* та *potis*, екзегетичний метод для інтерпретації біблійних сюжетів (історії Яїл, учнів на дорозі до Еммаусу), а також порівняльно-богословський підхід для систематизації поглядів сучасних теологів (К. Пол, Е. Оден, А. Сазерленда та інших).

Результати. Доведено, що християнська гостинність є не просто етикетом, а радикальним способом буття, що передбачає децентралізацію власного «Я» задля прийняття «іншого». Автор обґрунтовує, що процес перетворення незнайомця на гостя є ключовим елементом Божої місії примирення. Визначено, що в умовах сучасних викликів теологія гостинності слугує контркультурним інструментом утвердження людської гідності та створення атмосфери колективної поваги, що є критично важливим для відновлення суспільної цілісності.

Ключові слова: богослов'я гостинності, незнайомиць, прийняття, християнська етика, інакшість, кодекс гостинності, молитва, притулок, ритуал, закон, повага, культура, звичай, правила.

Relevance and purpose of the study. In today's world, marked by global migration, political polarization and social alienation, the concept of hospitality is often reduced to the realm of service or formal etiquette. In the conditions of the war in Ukraine and the global crisis of trust, there is an urgent need to reinterpret hospitality as a fundamental theological and ethical category capable of transforming interpersonal relations. The purpose of the work is the conceptual analysis of hospitality in modern theology, the study of its etymological roots, biblical foundations, and the identification of the potential of this virtue for the formation of a new model of social interaction.

Methodology and theoretical background. The research uses a comprehensive approach, including an etymological analysis of the origin of the terms *hostis* and *potis*, as well as an exegetical method for the interpretation of key biblical stories, in particular the stories of Jael and the disciples on the road to Emmaus. The comparative theological approach made it possible to systematize the views of leading modern theologians, such as K. Paul, E. Auden, and A. Sutherland. Such a toolkit helped to consider hospitality not just as a custom, but as a complex ritual and spiritual law that regulates the relationship between «one's own» and «another».

Results and conclusions. It has been proven that Christian hospitality is a radical way of being, which involves decentralizing one's own «I» for the sake of accepting the «other» and turning a stranger into a guest. This process is identified as a key element in God's mission of reconciliation. In the conditions of modern challenges, the theology of hospitality appears as a countercultural tool for affirming human dignity and creating an atmosphere of collective respect. Embedding this model into culture is critical to restoring social integrity and overcoming otherness through genuine acceptance and asylum.

Key words: theology of hospitality, stranger, acceptance, Christian ethics, otherness, code of hospitality, prayer, shelter, ritual, law, respect, culture, custom, rules.

Актуальність проблеми. У сучасному соціокультурному просторі, позначеному процесами секуляризації, гострою політичною поляризацією та масштабними міграційними кризами, поняття гостинності часто зазнає смислової деградації, зводячись або до сфери комерційних послуг, або до вибіркової привітності в колі «своїх». Проте для сучасної України, де реалії війни змушують мільйони людей шукати притулку, а суспільство – вибудовувати нові моделі взаємодії з «іншим», теологія гостинності набуває особливої ваги. Вона перестає бути лише абстрактною чеснотою і перетворюється на життєво необхідну стратегію подолання ворожості, що робить переосмислення цього феномену критично важливим для соціальної стабільності та морального відновлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний теологічний дискурс демонструє поворот до вивчення гостинності як фундаментальної основи християнської ідентичності. У працях останніх десятиліть активно розробляється концепція гостинності як «практики Божого прийняття», що виходить за межі простого надання їжі та притулку. Дослідники зосереджуються на відновленні уваги до маргіналізованих верств суспільства, розглядаючи гостинність як інструмент досягнення соціальної справедливості та вирішення суспільних протиріч. Значна увага приділяється також систематизації гостинності не як «розваги», а як відповідальної форми прийняття ворога чи стражденного без очікування взаємності. Метафоричний підхід до проблеми дозволяє інтерпретувати гостинність у дусі філософії Поля Рікера, як спосіб «децентралізації перспективи», що коригує егоцентризм етичного аналізу. Водночас у науковій літературі дедалі частіше з'являються розвідки, що поєднують біблійну екзегезу з антропологічними дослідженнями ризиків, притаманних зустрічі з незнайомцем.

Анонс невіршеної раніше частини загальної проблеми попри наявність ґрунтовних напрацювань у західному богослов'ї, у вітчизняному науковому дискурсі залишається недостатньо вивченим питання внутрішньої напруги між владою господаря та вразливістю гостя в контексті досвіду гостинності. Недостатньо проаналізовано, як саме біблійні моделі гостинності, де усталені соціальні звичаї іноді порушуються заради вищої мети або внаслідок дегенерації суспільства, можуть бути застосовані для розуміння сучасних кризових станів, зокрема в умовах війни та тотальної недовіри до «чужого». Проблема також була предметом аналізу Еміля Бонвеніста, Джуміана Пітта-Ріверса, Віктора Матью, Крістіана де Пола, Еміля Одена, Артура Сазерленда.

Мета статті полягає у концептуальному аналізі поняття гостинності в сучасному богослов'ї через дослідження його етимологічних коренів, аналіз біблійних наративів та систематизацію сучасних теологічних підходів для виявлення трансформаційного потенціалу цієї чесноти.

Застосовані методи дослідження. Для реалізації мети було використано комплекс наукових методів: етимологічний метод для реконструювання первинних смислів понять *hostis* та *potis*, герменевтичний метод, використаний для інтерпретації біблійних сюжетів як етичних моделей, компаративний метод застосований для порівняння сучасних богословських концепцій, та метод теоретичного узагальнення, який дозволяє фіксувати характеристики «богослов'я гостинності» як цілісного етичного підходу.

Виклад основного матеріалу. Що ми маємо на увазі, коли вживаємо термін «богослов'я гостинності»? У передмові до книги «Переосмислення притулку: біблійні родинні зв'язки у світовій політиці» Метью Соренс стверджує, що гостинність є «неправильно зрозумілою чеснотою».¹ Ми сприймаємо її радше як запрошення друзів на вечерю або як ще одну сферу бізнесу – послуги готелів, ресторанів. У кожному з цих випадків гостинність є умовною і вибірковою і залежить від наших попередніх стосунків із особою або від наших фінансових можливостей. Однак, коли Біблія закликає церкву «практикувати гостинність» (Рим. 12:13),

¹ Glanville M. *Refuge Reimagined: Biblical Kinship in Global Politics*. Westmont: InterVarsity Press, 2021, p. ix.

це означає не просто привітне ставлення до друзів та родичів або надання послуг платоспроможним клієнтам, а глибоку та щирю відкритість до інших людей, до незнайомців та чужинців.

Згідно з дослідженням Еміля Бенвеніста, поняття гостинності походить від двох індоєвропейських мовних коренів. Латинський термін *hospes* (гість/господар) поєднує *hosti-* (взаємність) і *-pet-* або *-pot-* (господар/особиста ідентичність). Бенвеніст досліджує ці дві групи термінів окремо, щоб зрозуміти їх взаємозалежність.²

Корінь *potis* передусім означає владу, позначаючи господаря дому, який встановлює правила і контролює членів сім'ї та майно. Приклади, такі як грецьке *despótes* і латинське *dominus*, демонструють поширення цієї домашньої влади на соціальну сферу. Важливо, що *potis* також пов'язаний з особистою ідентичністю. Корені *-pet-*, *-pot-* та *-pt-* спочатку означали «сам», «свій» або «від себе», що відображає поняття самовладання. Тому господар (*potis*) – це не просто людина, яка керує, а символ власної ідентичності. Акт гостинності впливає з ідеї «бути вдома» у своїй ідентичності.

Натомість корінь *hostis* вказує на взаємність і рівність через обмін. *Hostis* – це той, хто відповідає подарунком на подарунок. Цей термін включає як господаря, так і гостя, які зобов'язані відповідати взаємністю на прояви гостинності. Грецьке слово *xénos* означає і господаря, і гостя, пов'язаних гостинним пактом (*xénia*) із зобов'язаннями, які передаються від покоління до покоління.

Поєднання термінів *hostis* і *potis* дозволяє зрозуміти гостинність як сукупність соціальних відносин, а також пов'язує її з поняттями влади і особистої ідентичності. Ці відносини є нестабільними: вони можуть приводити до взаємного визнання і поваги, або викликати суперечності чи ворожість. Влада господаря над гостем може стати загрозливою, або гість може узурпувати його роль. Західна література («Одіссея», «Агамемнон» «Король Лір») часто малює гостинність як потенційну загрозу для суверенітету – державного чи особистого.

Заключний етап розвитку слів *hostis* і *xénos* пояснює їх сучасні значення. З римського періоду *hostis* почало означати «ворога», а не «гостя». Аналогічно, грецьке *xénos* дедалі частіше означало «чужинця». Ми застосовуємо слово *xenophobia* (з грецького «страх перед незнайомцями»), що показує історичну зміну у ставленні до незнайомців. Ця трансформація у сприйнятті чужинців пояснює, як термін *hostis*, раніше важливий для концепції гостинності, став основою поняття ворожості, суперечачи своєму початковому значенню.

Найдавніші прояви практики гостинності знаходимо у культурах давнього Близького Сходу, де вона розглядалася не просто як прояв звичаєвого права, а як священний обов'язок перед чужинцями та мандрівниками. Враховуючи переважно кочовий спосіб життя і відсутність громадських місць для проживання, гостинність була необхідною практикою для збереження соціальних зв'язків та інколи навіть для виживання. Мандрівник, уразливий перед суворими природними умовами й потенційною загрозою розбійників, а також без чіткого правового статусу, міг поклатися лише на доброту господаря. Крім того, завдяки прийому незнайомців, господар міг дізнатися про події за межами свого дому. Гостинність забезпечувала взаємну домовленість: господар надавав їжу, притулок і безпеку, а мандрівник дотримувався правил гостювання та ділився інформацією про зовнішній світ. У багатьох випадках незнайомці сприймалися як потенційні носії небезпеки через їхню інакшість і таємничість.

Як підкреслює британський етнограф Джуліан Пітт-Ріверс, протоколи та практики гостинності допомагали налагодити відносини з незнайомцем, перетворити його на гостя, тим самим усуваючи або мінімізуючи необхідність для будь-якої зі сторін вдаватися до насильства.³ Таким чином, потенційний конфлікт замінювався взаємною пошаною. Господар очікував на пошану

² Benveniste E. Indo-European Language and Society / trans. J. Lallot. London: Faber and Faber, 1973.

³ Pitt-Rivers J. The Stranger, the Guest, and the Hostile Host: An Introduction to the Study of the Laws of Hospitality. *Contributions to Mediterranean Sociology* / ed. J. G. Peristiany. Paris : Mouton, 1968.

через прийняття гостя, а гість відчував пошану завдяки запрошенню. У цьому сенсі відносини були взаємними. Але ця взаємність не затьмарювала відмінності між ролями.

Практика гостинності охоплювала широкий спектр дій; зокрема, господар був зобов'язаний забезпечити гостя їжею, одягом, житлом, розвагами та задовольнити інші потреби. Однак найважливішим аспектом гостинності було спілкування під час трапези – найдавніший звичай, що допомагав підтримувати стосунки. Суворі правила регулювали види їжі та напоїв, що пропонувалися гостям, а також спосіб та час їх подачі. Піт-Ріверс описав основні складові гостинності, які присутні в різних культурах, незалежно від рівня розвитку. Від гостя очікувалася повага до господаря, утримання від ворожості чи суперництва. Він не повинен намагатися взяти на себе роль господаря, вимагаючи або беручи те, що йому не пропонували. Трапези відігравали важливу роль у зміцненні спільноти, тому гість повинен приймати запропоновану йому їжу. Відмова могла свідчити, що господар не віддає належної пошани гостю. Так само порушенням закону гостинності було б виявлення ворожості до гостя або відмова запропонувати йому найкраще, що має господар.

Гостинність завжди супроводжується ризиком. Гість може зіштовхнутися з відмовою у прийомі та приниженням, а господар ризикує прийняти у свій дім незнайомця, справжні наміри якого невідомі. Коли усталені соціальні ритуали дотримуються, це йде на користь усім: гість отримує захист і житло, господар – честь і престиж, і, можливо, подальшу дружбу. Але якщо гостинність не спрацьовує, господар і гість стають вразливими перед загрозою насильства й зради. Тому турбота про безпеку цілком виправдана. Не всі особи, які представляються нужденними мандрівниками, мають нешкідливі мотиви. Святе Письмо закликає до гостинності до незнайомих як важливої чесноти. Водночас ми боїмося, що незнайомец може заподіяти нам шкоди. Однак ризики гостинності не заважали ізраїльтянам і першим християнам практикувати гостинність. Текст Послання до євреїв свідчить, що його читачі зазнавали жорстоких переслідувань; проте автор нагадував їм про необхідність практикувати гостинність, стверджуючи, що іноді таким чином вони приймають посланців Божих (Євр. 13:2).

Історія Яїл і Сісери (Суддів 4:17–22). Сюжет у Суд. 4 зосереджений на гостинності та її порушеннях. Після того, як ізраїльське військо на чолі з Бараком завдало поразки ханаанеям, їх полководець був змушений шукати безпечного притулку. Під час своєї втечі він натрапив на табір кенеянина Хевера. Діставшись до табору, він звернувся за допомогою не до господаря Хевера, а до його дружини Яїл, що стало першим порушенням близькосхідного кодексу гостинності. Звернувшись до Яїл, Сісера накликав на них обох підозру щодо їхньої неправомірної поведінки. Сісера не звернувся до Яїл так само, як раб Авраама Елеазар – до Ревеки (Бут. 24:17) або Ісус – до самарянки (Ів. 4:6-9). Обидва, раб Авраама і Ісус, підійшли до жінки біля криниці, а не біля її намету. Історія Яїл і Сісери дає підстави думати, що Сісера підійшов до намету Яїл непомітно для інших домашніх. Вираз, перекладений українською як «пішки» (Суд. 4:17), може означати також «таємно», як мабуть і було у цій ситуації. Навіть якщо Хевер був відсутнім, у таборі завжди були воїни для захисту жінок і майна, і саме до них мав звернутися Сісера.

Яїл, зі свого боку, ніколи не повинна була реагувати на появу незнайомця таким чином, як вона це зробила. Жінка активно запропонувала гостинність переможеному полководцю, і ця сцена описана мовою, що дуже нагадує сцени гостинності в Бут. 18 і 19. Яїл вийшла зі свого намету, щоб зустріти Сісеру, так само, як Авраам і Лот виходили назустріч своїм гостям (Бут. 18 і 19). Вона заохочувала Сісеру «зайти» до свого намету, використовуючи той жетермін, що й Лот, коли запросив своїх гостей (Бут. 19:2). Однак як тільки Сісера заснув, Яїл пробилася йому скроню кілком від намету. Вбивство Сісери було порушенням права гостя на захист. На відміну від Лота, який зробив би все, щоб забезпечити безпеку своїх гостей, цей вчинок був зрадою.⁴

⁴ Gudme A. K. de H. Death at the Hand of a Woman: Hospitality and Gender in the Hebrew Bible. *Gender and Methodology in the Ancient Near East* / ed. S. L. Budin. Barcelona : Universitat de Barcelona Edicions, 2019.

У переможній пісні Дебори Яїл отримує похвалу як та, що «серед інших жінок у наметах особливо буде благословенною» (Суд. 5:24). Однак її поведінку важко зрозуміти: вона не належить до ізраїльського народу, і її дім, здається, має добрі стосунки як із ізраїльтянами, так і з ханаанеями. Тому читача дивують раптові дії Яїл проти Сісери, коли вона без вагань вбиває його. Віктор Метьюз припускає, що Сісера хотів увійти до намету Яїл, бо мав намір вчинити насильство над нею, і, таким чином, утвердити свою владу над табором.⁵ Якщо це так, то вчинки Яїл можна трактувати як самозахист. У Суд. 5:28-30 мати Сісери дивується, чому її син так довго не повертається, але її служниці заспокоюють її і запевняють, що її син і його люди, швидше за все, затрималися, бо ділять військову здобич, яку вони описують як «одну-дві жінки» на кожного чоловіка (в. 30). Одним із висновків цієї історії є те, що світ, у якому звичай гостинності, спрямований на усунення ворожості до незнайомців, використовується для вбивства гостей, є перевернутим і дегенеративним.⁶

Зустріч на шляху до Еммаусу (Луки 24:13-35). У 24-му розділі Євангелії від Луки міститься розповідь про двох учнів Христа, які після розп'яття вирушили з Єрусалиму до Емаусу. Клеопа та інший учень чули про воскресіння Ісуса, але не вірили в цю звістку (24:18-25). Під час подорожі до них приєднується «чужинець» (24:18). Учні не знали, що цей незнайомец був воскреслим Ісусом у невпізаному вигляді (24:15-16). У цьому відношенні дії Ісуса нагадують візит небесних посланців в Бут. 18 та 19. Коли учні прибули до свого дому в Еммаусі, незнайомец виявив намір продовжити свою подорож. Однак учні наполягли, щоб він залишився і прийняв їхню гостинність, оскільки наближався вечір. Коли під час трапези незнайомец розламав хліб, «очі учнів відкрилися», і вони впізнали Ісуса, однак у цей момент він зник із їхнього поля зору. Внаслідок цієї події двоє учнів повірили у воскресіння Господа і повернулися до Єрусалиму, щоб повідомити решті апостолів добру новину.

Ця історія подає читачам Євангелії від Луки певні етичні настанови для християнських господарів. Найгостріше питання в цьому уривку: чому Ісус приймає вигляд незнайомця? Безумовно, драматична поява Ісуса і його тлумачення Писань були б так само незабутніми, якби він з самого початку з'явився у впізнаваній формі. (У кількох інших згадках про явлення після воскресіння, записаних в Євангеліях і Діях, воскреслий Ісус був впізнаваний з самого початку.) Більше того, якщо Ісус має прийняти невпізнану форму, чому він не вибирає більш престижну, наприклад, з'являючись у вигляді священика або урядовця?

Спочатку учні вважають незнайомця необізнаним в останніх подіях в Єрусалимі. Однак, щоб дізнатися правду про воскреслого Ісуса, їм довелося слухати і навчатися у цього скромного незнайомця. Лише після того, як учні вислухали його, запросили до гостинності і розділили з ним хліб, вони отримали можливість пізнати воскреслого Господа. Отже, ця історія навчає християн, що замість того, щоб уникати чужинців, ми повинні навчитися розділяти з ними їхні життєві подорожі. Замість того, щоб лише навчати тих, кого ми зустрічаємо на життєвому шляху, учні Ісуса повинні спочатку вислухати їх. Замість того, щоб вважати інших невігласами, ми маємо допустити думку, що Бог міг відкрити себе людям, які відрізняються від нас. Лука запрошує нас зробити висновок, що якщо ми проявимо гостинність до незнайомців, як це зробили два учні на дорозі до Емаусу, то теж можемо «прийняти ангелів, не знаючи про це», і в процесі цього досвіду зустріти воскреслого Ісуса.

Крістін Д. Пол відіграла ключову роль у відновленні уваги до теми гостинності в сучасному богослов'ї. За її переконанням, гостинність – це практика Божого прийняття, яка допомагає долати розбіжності, приносить справедливість і зцілення у світ. Гостинність охоплює фізичні, соціальні і духовні виміри людського досвіду, у рамках яких господар створює простір для незнайомця так, щоб це підтверджувало людську гідність обох і сприяло встановленню

⁵ Matthews V. H., Benjamin D. C. Jael: Host or Judge? Bible Today. 1992. Vol. 30. P. 291–296.

⁶ Jipp J. W. Divine Visitations and Hospitality to Strangers in Luke-Acts: An Interpretation of the Malta Episode in Acts 28:1-10. Leiden : Brill, 2013. P. 159.

дружніх відносин. Тобто гостинність – це не просто надання їжі та притулку, а трансформаційна практика, що відображає характер Бога і бере участь у Божій місії примирення та зцілення світу. Вона включає прийняття незнайомця, повагу до людської гідності та активну діяльність для створення почуття приналежності і спільноти. Основна риса християнської гостинності – щедре прийняття «найменших». Таке ставлення уособлює гостинність Бога, який приймає тих, хто цього не заслуговує, запрошує самотніх у дім і накриває стіл для голодних.⁷

Емі Оден підкреслює, що гостинність включає фізичні, соціальні й духовні аспекти людського життя.⁸ Вона починається з відповіді на фізичні потреби людини – забезпечення її їжею та притулком, що стає актом прийняття у досвіді спільної трапези, як це робив Ісус, вечеряючи з маргіналізованими членами ізраїльської громади. Фізична турбота може включати також омивання ніг, лікування, надання притулку, одягу й провізії для подорожі. На соціальному рівні гостинність означає, що сторонні люди повинні почуватися щиро бажаними гостями у спільноті – будь то сім'я, релігійна громада чи держава. Навіть невеликі жести прийняття можуть змінити стосунки. Крім того, гостинність враховує духовні потреби через молитву, у якій як господар, так і гість визнають свою залежність від Бога. Мова йде про молитви за безпечну подорож, висловлення вдячності та залучення гостей до богослужінь і життя спільноти. Господарі виконують свою роль, слухаючи історії гостей і сприяючи їхній інтеграції у спільноту.

Таким чином, християнська гостинність – це не окремий вчинок, а спосіб життя, який цінує інакшість, практикує уважне слухання та шанує незнайомця. Гостинна людина шукає Божу спасительну присутність в інших і залишається відкритою до божественного одкровення через ці зустрічі. Емі Оден стверджує, що гостинність у християнській традиції базується на глибокій моральній основі. Вона засвідчує «готовність» бути відкритим для прийняття інших, входити в незнайомі світи та відкривати свою вразливість. Така готовність вимагає мужності й відкритості і передбачає необхідність довірити Богу як практику, так і у результаті гостинності, як участі у Божому житті, а не гонитві за успіхом.

Артур Сазерленд розмірковує про гостинність у подібному ключі, але з точки зору систематичної теології. Він наполягає, що гостинність – це не просто практика чесноти, а фундаментальна основа християнського розуміння Бога, себе та світу. Він пропонує таке визначення гостинності: «У світлі життя, смерті, воскресіння та другого приходу Ісуса християнська гостинність є усвідомленим, відповідальним і турботливим актом прийняття або відвідування, в публічних або приватних місцях, тих, хто є чужинцями, ворогами або стражденими, без очікування на взаємність.»⁹ Це визначення має кілька ключових моментів. По-перше, воно суперечить ідеї, що гостинність є лише «розвагою» чи «послугою». По-друге, християнська гостинність кидає виклик культурному стереотипу, що це виключно обов'язок жінки. По-третє, ми повинні думати про гостинність з точки зору відповідальності, а не взаємності. Це визначення відрізняє гостинність від звичайної ввічливості та пошани.

Джошуа Джип досліджує взаємозв'язок між раннім християнством і греко-римською релігією та культурою, зокрема, у книзі Дій апостолів. Він приходить до висновку, що гостинність до незнайомців була важливою темою у багатьох текстах Нового Заповіту і є основою християнської віри. У книзі «Врятовані вірою і гостинністю» він пропонує пояснення вчення Святого Письма про гостинність і зв'язує його з актуальними проблемами, з якими зіштовхується церква в Північній Америці. Джип стверджує, що Божя гостинність до нас є основою нашої гостинності один до одного, включаючи тих, хто відрізняється від нас. Він пропонує визначення гостинності як процесу, завдяки якому незнайомиць перетворюється на гостя.

⁷ Pohl C. D. Making Room: Recovering Hospitality as a Christian Tradition. 25th Anniversary Edition. Chicago: Wm. B. Eerdmans Publishing Co, 2024, P. 14.

⁸ Oden A. And You Welcomed Me: A Sourcebook on Hospitality in Early Christianity. Nashville: Abingdon Press, 2001, 263 p.; Oden A. God's Welcome: Hospitality for a Gospel-Hungry World. Cleveland: Pilgrim Press, 2008. 113 p.

⁹ Sutherland A. I Was a Stranger: A Christian Theology of Hospitality. Nashville : Abingdon Press, 2006. 100 p.

Хоча гостинність передбачає забезпечення основних життєвих потреб, таких як захист, житло, надання їжі, напоїв та одягу, основним імпульсом гостинності є створення безпечного середовища, в якому незнайомиць може перетворитися на гостя і згодом друга. Практика гостинності до незнайомиць має на меті сприяти формуванню дружніх стосунків між людьми, які раніше були відчужені, ворогували або просто не знали один одного. Віктор Метьюз також пояснює гостинність як процес перетворення незнайомиця з потенційного джерела загрози на гостя.¹⁰ Коли незнайомиць наближається до спільноти, його сприймають як потенційну небезпеку. Тому або між гостем і господарем виникає ворожість, або щоб зменшити цю загрозу незнайомиця тимчасово приймають у спільноту. Це досягається шляхом прояву гостинності, яка надає незнайомицю статус гостя і усуває ворожі настрої щодо чужих і незнайомих.

Томас Оглтрі у праці «Гостинність до незнайомиця: виміри морального розуміння»¹¹ досліджує складові елементи християнського морального життя та наслідки пріоритету присутності «іншого» у нашій свідомості для етичної теорії. На його думку, традиції гостинності слугують метафоричним орієнтиром для розуміння досвіду інакшості у моральному контексті. Цей погляд на моральність ґрунтується «на всеосяжній метафорі: бути моральним означає бути гостинним до незнайомиця».¹² Головна ідея метафори гостинності полягає в тому, щоб подолати зацикленість етичної думки на сприйнятті та міркуваннях, які базуються на точці зору конкретного індивіда на світ. Гостинність сприяє «децентралізації перспективи», користуючись словами Поля Рікера; вона коригує зосередженість етичного аналізу на автономному «суб'єкті», що інтерпретує досвід інших через власний досвід.

Оглтрі визначає кілька ключових наслідків гостинності для християнської етики. Проявляти гостинність до незнайомиця означає відкриватися новому та невідомому у житті. Вона вимагає визнання вразливості незнайомиця у чужому соціальному середовищі. Гостинність створює можливості для відкриттів, які можуть розширити наші обмежені світогляди, адже незнайомиці несуть із собою історії, що стимулюють уяву, запрошують дивитися на світ з нової перспективи і демонструють скінченність і відносність нашого пошуку сенсу. У метафоричному сенсі гостинність передбачає увагу до «іншості» у її численних проявах: диво і трепет перед святим, відкритість до незнайомого й несподіваного у стосунках, глибоке визнання різноманіття світу. Гостинність до незнайомиця підкреслює безперервну динаміку стосунків між господарем і гостем.

Леонардо Бофф у книзі «Чесноти» описує п'ять ключових чеснот, що формують глобальну етичну систему. Гостинність розглядається як перша та найважливіша чеснота, універсальне право і обов'язок, відповідно до Писання. Чеснота співіснування наголошує на мирному співжитті у нашому спільному домі – планеті, тоді як повага до відмінностей є ключем до досягнення глобальної гармонії. Толерантність необхідна для мирного співіснування різних народів. Спільнота потрібна, оскільки сучасні глобальні проблеми, такі як нестача їжі та несправедливість, досі існують, попри доступні технічні та політичні ресурси для їх вирішення. Бофф підкреслює: «Який сенс у гостинності, співжитті, повазі та терпимості, якщо немає спільноти, якщо ми вмираємо від голоду і спраги, і якщо у нас немає спільного столу, за яким ми можемо задовольнити наші потреби завдяки солідарності?» Отже, чесноти – це не абстрактні цінності, а практичні засади поведінки, які здатні змінювати людські практики на користь людства і усієї планети. Вони необхідні для формування стабільної, етичної глобальної спільноти. «Справжній сенс гостинності в сучасних умовах – це створення атмосфери колективної гідності та поваги, а також реалізація прав людини і прав природи».¹³

¹⁰ Matthews V. H., Benjamin D. C. Jael: Host or Judge? *Bible Today*. 1992. Vol. 30. P. 291–296.

¹¹ Ogletree T. W. *Hospitality to the Stranger: Dimensions of Moral Understanding*. Louisville: Westminster John Knox Press, 2003, 180 p.

¹² Ogletree T. W. *Hospitality to the Stranger: Dimensions of Moral Understanding*. Louisville: Westminster John Knox Press, 2003, P. 1.

¹³ Boff L. *Virtues for Another Possible World*. Eugene, Oregon: Cascade Books, 2011. P. 202.

Радикальне богословське бачення природи міжлюдських стосунків, яке пропонує біблійна теологія гостинності, завжди є до значної міри контркультурною пропозицією, яка вступає у протиріччя з панівними культурними нормами. Це спостереження особливо стосується нашої епохи, з притаманними їй процесами секуляризації, поширенням культури споживацтва, зростанням впливу різного штибу популістичних рухів, політичною поляризацією та наростанням міграційних процесів. У випадку України ці виклики накладаються на реалії жорстокої війни за незалежність від російського імперіалізму, що додатково оприявнює та загострює складність соціальної, міжконфесійної та міжособистісної взаємодії. У цьому контексті, біблійна теологія гостинності, як і в усі попередні епохи, є викликом, а також запрошенням до такого способу буття у світі, який свідомо приймає «іншого» з повагою, визнає і цінує його гідність та активно долучається до Божої місії примирення та перетворення світу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті проведеного дослідження поняття гостинності в сучасному богослов'ї було сформульовано такі висновки. По-перше, переосмислено природу гостинності. Доведено, що в сучасному теологічному дискурсі відбувається фундаментальний зсув у розумінні гостинності: від комерціалізованої сфери послуг або вибіркової привітності до «своїх» – до радикальної відкритості та прийняття «іншого». Гостинність постає не просто як окремий акт доброти, а як трансформаційна практика, що відображає характер Бога та Його місію примирення у світі. По-друге, етимологічний аналіз коренів *hostis* та *potis* виявив внутрішню діалектику гостинності, де переплітаються влада господаря та взаємність обміну. Встановлено, що історична трансформація слова *hostis* від «гостя» до «ворога» відображає наростання ксенофобії в культурі, подолання якої є важливим завданням біблійної теології гостинності. По-третє, встановлено визначальну роль біблійної моделі гостинності як етичного орієнтиру. Дослідження наративів про Яіл та Сісеру, а також зустрічі в Еммаусі, показало, що гостинність завжди супроводжується ризиком і вразливістю. Проте саме через «децентралізацію перспективи» та готовність вислухати незнайомця людина отримує можливість зустріти воскреслого Христа. Біблійна модель гостинності є контркультурною: вона закликає довіряти Богу навіть у ситуаціях загрози. По-четверте, систематизація підходів сучасних богословів (К. Пол, Т. Оглтрі, Л. Бофф) дозволила визначити гостинність як фундамент колективної гідності. Вона виступає як етичний запобіжник проти споживацтва та політичної поляризації, створюючи простір для мирного співіснування різних суспільних груп. Для України в умовах війни теологія гостинності стає інструментом розвитку соціальної згуртованості. Вона пропонує спосіб буття, який дозволяє не лише надавати притулок потребуючим, а й долучатися до відновлення людської гідності та подолання наслідків агресії через визнання цінності кожної особистості.

Перспективи подальших досліджень. Подальші розвідки у цьому напрямі можуть бути зосереджені на розробці практичних моделей «травмоорієнтованої гостинності» в контексті соціальної роботи церкви. Актуальним є вивчення ролі церковних громад у процесах інтеграції ветеранів та внутрішньо переміщених осіб як акту богословської гостинності. Також перспективним є міждисциплінарний аналіз перетину теології гостинності з політичною філософією щодо питань громадянства, прав біженців та міжнародної солідарності.

Список використаної літератури:

1. Benveniste E. Indo-European Language and Society / trans. J. Lallot. London: Faber and Faber, 1973. 579 p.
2. Boff L. Virtues for Another Possible World. Eugene, Oregon: Cascade Books, 2011. 202 p.
3. Glanville M. Refuge Reimagined: Biblical Kinship in Global Politics. Westmont: InterVarsity Press, 2021. 272 p.
4. Gudme A. K. de H. Death at the Hand of a Woman: Hospitality and Gender in the Hebrew Bible. *Gender and Methodology in the Ancient Near East* / ed. S. L. Budin. Barcelona: Universitat de Barcelona Edicions, 2019. P. 23–33. (Monographica Orientia).

5. Jipp J. W. *Divine Visitations and Hospitality to Strangers in Luke-Acts: An Interpretation of the Malta Episode in Acts 28:1-10*. Leiden: Brill, 2013. 350 p.
6. Matthews V. H., Benjamin D. C. *Jael: Host or Judge? Bible Today*. 1992. Vol. 30. P. 291–296.
7. Oden A. *And You Welcomed Me: A Sourcebook on Hospitality in Early Christianity* / ed. A. Oden. Nashville: Abingdon Press, 2001. 263 p.
8. Oden A. *God's Welcome: Hospitality for a Gospel-Hungry World*. Cleveland: Pilgrim Press, 2008. 113 p.
9. Ogletree T. W. *Hospitality to the Stranger: Dimensions of Moral Understanding*. Louisville: Westminster John Knox Press, 2003. 180 p.
10. Pitt-Rivers J. *The Stranger, the Guest, and the Hostile Host: An Introduction to the Study of the Laws of Hospitality. Contributions to Mediterranean Sociology* / ed. J. G. Peristiany. Paris : Mouton, 1968. P. 13–30.
11. Pohl C. D. *Making Room, 25th Anniversary Edition: Recovering Hospitality as a Christian Tradition*. Chicago: Wm. B. Eerdmans Publishing Co, 2024. 237 p.
12. Sutherland A. *I Was a Stranger: A Christian Theology of Hospitality*. Nashville: Abingdon Press, 2006. 100 p.

*Прийнято 20.04.2026.
Рекомендовано до друку 04.05.2026.
Опубліковано: 08.06.2026*